
Ivan LEUTAR

DJELATNA
LJUBAV
FRA DIDAKA
BUNTIĆA

*“Gospodine, ne dopusti mi samo
za nešto moliti, nego dopusti mi
nešto činiti”*

(Thomas Morus)

Uvod

Danas su mnogima u Srednjoj Europi primjer kršćanske zapovijedi. U teškim prilikama u kojima se danas nalazimo, piše papa Benedikt XVI. u socijalnoj enciklici “*Deus caritas est*”, ne samo zbog sve veće globalizacije ekonomije, socijalni je nauk Crkve postao temeljni smjerokaz: on pruža smjernice koje vrijede i izvan granica Crkve. Suočeni s nezaustavljivim razvojem, te se smjernice moraju zastupati u dijalogu sa svima onima koji dijele ozbiljnu zabrinutost za čovječanstvo i svijet u kojem živimo.¹

U širem smislu stoji usporedba o milosrdnom Samarijancu kao kolijevci svih pomoći i socijalnih zvanja. Lukino evanđelje donosi što je Isus dao za ilustraciju kršćanske zapovijedi: “Ljubi Gospodina Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom, svom snagom i pameću svojom a svoga bližnjega kao samoga sebe” i dalje nastavlja s usporedbom o milosrdnom Samarijancu. Kršćanska Radosna vijest ove usporedbe sadrži posvudašnji zahtjev. Pomozi gdje se god nalaziš, bilo da si blizu ili daleko, onima koji su potrebni pomoći. Zapovijed da se pomogne svakome tko se nalazi u nevolji, jer svatko tko je u nevolji, naš je bližnji. Ova zapovijed je zahtjev djelovanja u prilikama u kojima se nalazimo i odnosi se na pojedinačne slučajeve. Nadođu li masivne nevolje i nisu li više pojedinačnim naporima nadvladive, postavlja se pitanje za strukturalnim i društvenim uzrocima nevolje. Tada ostaje milosrdno djelovanje Samarijanca kao moralna zapovijed, jer sâmo više nije dostatno da nevolju ukloni.

Stanovništvo Austro-Ugarskog carstva bilo je poljoprivredno potkraj 19. st. i početkom 20. stoljeća. Kršćanska zapovijed pomoći prema bližnjemu, a i građansko-proleterijalno propagirane ideje pravednosti, slobode, jednakosti i bratstva, igrale su veliku ulogu u tadašnjoj Austro-Ugar-

---

1 Benedikt XVI, *Deus caritas est*, KS Zagreb, 2006., str. 36.

skej, na osobit način kod fra Didaka Buntića. On postaje solidaran s narodom, pomažući i zalažući se za obitelj, gospodarstvo, školstvo, politiku i kao najpoznatije – spašavanje sirotinje, posebno djece, u Hercegovini za I. svjetskog rata. “Nijesmo ipak skrštenih ruku stali, nego se radilo na drugom polju, što se dalo i moglo i ne bez uspjeha, zahvalić Bogu.”²

Što je milosrđe?

---

a) U svakodnevnom jeziku milosrđe označuje: milost, dobrotu, nježnost, vjernost, dobrohotnost, dragovoljnost, požrtvovnost, velikodušnost, pomirljivost, popustljivost, razumijevanje itd. Riječ milosrđe još je impresivnija i jasnija u svom unutarnjem smislu, gdje potrebnima konkretno u nevolji pomažemo, da njima bude dobro i njih zagrlimo. Latinska riječ *miseriordia* isto govori da onima kojima loše ide, kršćanin pokloni svoju ljubav i srce. Milosrđe u hebrejskom dolazi iz korijena riječi koja označuje majčino krilo, što ukazuje na ljubav, dobrotu, nježnost, požrtvovnost majke prema vlastitom djetetu. U novoza-vjetnom grčkom jeziku, kod sv. Pavla, isto nalazimo da je ta riječ upotrebljavana kao središte ljubljenog djelovanja; i tu je u daljnjem smislu jak osjećaj ljubaznog obraćanja, a nalazimo je upravo u prispodobama o milosrđu. Tu je i riječ *eleos*, u značenju ‘imati milosti’. Ova riječ je poznata iz *Kyrie eleison*, Gospodine smiluj se. Tako zazivaju potrebni i bolesni patničkog Spasitelja – “Gospodine smiluj mi se” – i dobivaju pomoć (Mk 10, 47; Mt 9, 27).³

b) Što je stvarno mišljeno kršćansko milosrđe, opisuje biblijska prispodoba o milosrdnom Samarijancu.⁴ Isusov govor o milosrdnom Samarijancu jest jasan. Iskazano dobro prebijenom čovjeku kao nezasluženi dar ljubavi. Izuzetnom i impresivnom ovu prispodobu čini događaj pomoći i suosjećanja bez ikakve obveze ili prava na naknadu. U svom milosrđu Samarijanac mu daje pomoć stručnjaka

2 A. Nikić, *Fra Didakova skrb za Hercegovinu*, Mostar 2000., str. 65.

3 I. Broer, Barmherzigkeit, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder: Freiburg, Basel, Rom, Wien, 1994., II, 13-16., H. Eßer, Barmherzigkeit, u: L. Coenen (ur.), *Theologisches Begriffslexikon zum Neuen Testament*, Wuppertal 1972., I, 51-59. Nadalje, tu je i riječ *harris*, a znači: poklon, milost, sreća... i srodna je latinskoj riječi *gratia*. U svakodnevnoj uporabi poznata je u smislu ‘dati nešto *gratis*’ a da se ne bi moralo uzvratiti (*gratia gratis data*).

4 Osobito ovdje, što je konkretno vidljivo u parabolii o milosrdnom Samarijancu. Čovjek koji je upao među razbojнике i napola mrtav leži uz put, dobiva pomoć jednog stranca. Ovdje se radi o spremnosti na pomoć bez prava na naknadu, koja nije u smislu traženja pravde nego je čisti dar.

za koje je plaćen posjednik ustanove. Prispodoba o nemilosrdnom dužniku⁵ (Mt. 18, 23-35) također izražava isto. Vršiti milosrđe u praksi jest kriterij za kršćanski stil života, i to biva mjerilom konačnoga suda. Prispodoba o milosrdnom Ocu (Lk 15,11-32) pokazuje da je milost Božji stav, čak u situacijama u kojima je netko stvarno kriv, kao što je to u prispodobu o mlađem sinu. Konačno je sin protratio baštinu, tj. ono što mu je Bog poklonio za oblikovanje uspješnog života. U životu, jer nije uspio, sin se vraća kući. Očeva ljubav teče milosrđem, uzima ga i daje mu novu priliku za život. Djela milosrđa nisu tužna i događaji bez radosti, već pokazuju da Otac priređuje gozbu i svoga sina ljubi i grli u ljubavi. U starijem je bratu bez sumnje pristojan i marljiv čovjek koji ne može shvatiti kako Otac prijateljski postupi s ovim rasipnikom. Kršćanski je najprije milosrđe podariti, a ne suditi o drugim ljudima. Bez sumnje, ovakvi postupci teško padaju mnogim kršćanima u svakodnevnom životu.

c) Teologija milosrđa i ljubavi. Milosrđe je osobitost svojstvena Bogu.⁶ Bog želi objaviti svoju ljubav, dobrotu i milost svim ljudima (Kol 3,12; Tit 3,4). Božja samilost prema nama, njegova dobrotu i ljubaznost su prijateljsko očitovanje njegove ljubavi prema ljudima.⁷ Bog želi svim ljudima, bez obzira trpe li ili ne, pokloniti svoju ljubav kao nezasluženi dar. Milost je *caritas*, to jest ljubav i *caritas* jest dar u isto vrijeme. Jer Bog je ljubav, ona ga "goni" da izrazi svoju ljubav.⁸ To je Božja "potreba" i Njegova želja, biti tu za nas. Na taj se način Bog u svojem milosrđu brine za čovjeka. Ovo Božje "biti s čovjekom" daje svoju istinsku bit. Milosrđe Božje je tako veliko da je on došao u bol, siromaštvo i nepravde ljudskoga života. Zato Bog ulazi u naš "izobličeni" svijet da s nama nosi slomljenu egzistenciju naše boli i potrebe. Ljubav je bila toliko velika da On nije mogao gledati da se čovjek gubi u patnji i grijehu te isprepletenosti života, pa je podario čovječanstvu Isusa Krista u konkretnom primjeru svoga milosrđa. Njegova ljubav je

5 "Zar nije trebalo da se i ti smiluješ svome drugu kako sam se i ja smilovao tebi".

6 Ivan Pavao II, *Dives in misericordia – Bogat milosrđem*, "Milosrđe je drugo ime za ljubav, to ime ljubav preuzima kad se susreće sa silama zloga."

7 H. Pompey, *Caritas*, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder: Freiburg, Basel, Rom, Wien, 1994., II, 947-950, J. Schulte, *Christliche Diakonie*, u: Wiener, Josef/ Erharter, Helmut (ur.) *Diakonie der Gemeinde. Caritas in einer erneuerten Pastoral*. Österreichische Pastoraltagung 28.-30. Dezember 1977., Wien 1978., 31-50.

8 Ovime je jasno da nije potreba ljudi, nego je potreba Božja da ljubi i bude ljubljen kao izvor *caritasa*, a to znači ne patnja ljudi i pomoć njima, nego ljubav prema ljudima izvor je i osnovni motiv crkvenog karitativnog djelovanja.

tako velika da je bez okolišanja prihvatio nositi križ unatoč našim mogućim životnim ograničenostima kao i prirodnim danostima i životnim uvjetima te križevima koje čovjek nosi kroz svoj život. Bog čovjeka ljubi upravo i u njegovim teškoćama, bolima i patnjama. Njegova milosrdna ljubav ne dopušta promatrati čovjeka koji trpi, nego nas On želi osloboditi kako bismo iskusili njegovu ljubav i slobodu. Bog postaje čovjekom, dijeli s nama siromaštvo i patnju, nepravедno je ubijen i umro je kao čovjek, da bi čovjeku koji pati dao životnu nadu svojim uskrsnućem. Duh Sveti daje Crkvi od te Božanske ljubavi. On je vatra ljubavi (ap 2, 3). "Plod Duha su: ljubav, radost, mir, strpljivost, ljubaznost, dobrotа, vjernost, blagost i uzdržljivost" (Gal 5, 22). Crkva treba poticati ljude za stvarnost s Bogom, senzibilizirati ih za potrebite u svijetu. Zato je Crkva postavljena kao *Sacramentum caritatis* u Duhu. Tako ona ljudima postaje znakom služenja Božje ljubavi, ljubavi trojstvenog Boga prema čovjeku. U ovome je smislu čovjek "prvi i temeljni put Crkve".⁹ Crkva se mora utjeloviti poput Krista kao znak Ljubavi Božje: "Ljubite jedni druge! Kao što sam ja ljubio vas, tako i vi trebate ljubiti jedni druge. Po tome će svi prepoznati da ste moji učenici ako budete imali ljubavi jedni za druge" (Iv 13,34; 15.12.). Ako bi kršćani i Crkva sav svoj imetak, novac, dali siromasima, a ne bi ljubavi imali, bili bi ništa (1 Kor 13, 1). Ovo kršćaninu daje jasnoću da uklanjanje potrebe nije prvi motiv, nego je ljubazno prihvaćanje potrebitih dužnost kršćanskog milosrđa i time kršćani svjedoče Boga. To je činjenje iskustva da je "Bog s nama" *Emanuel*. Ovo je logika Božjeg utjelovljenja i stoga logika djelovanja Crkve.¹⁰ Rezultat je toga da to kršćanin čini u osobitom i ljubavnom prihvaćanju onih koji su u potrebi i pomaže njihovu integraciju u kršćansko služenje u društvu. Životni prostori i životni odnosi otvoreni su u međusobnom prihvaćanju i ljubavi i oni ozdravljaju i pomažu. Dogmatska konstitucija o Crkvi II. vatikanskog koncila govori: "Crkva je u Kristu kao sakrament, to jest znak i sredstvo za toplinu sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga čovječanstva."¹¹ Tko tako ljubi kao što Bog ljubi, ne postavlja nikakve zahtjeve nego se daruje. Samodar je svakom kršćaninu obveza i pravo. Tko ljubi, taj pati s patnikom. Svakomu tko pati kršćanin pomaže i sam biva zahvaćen patnjom drugoga, jer ga patnja potiče da s patnikom suosjeća i pomaže mu. Ovakvo

9 Usp. Ivan Pavao II., *Redemptor hominis*, KS Zagreb 1979., str. 14.

10 Usp. Benedikt XVI., *Deus caritas est*, KS Zagreb, 2006. str. 23-36.

11 LG, Dogmatska konstitucija o Crkvi, u: *II. Vatikanski Koncil, Dokumenti*, KS Zagreb 1972., br. 1

milosrđe, teološki gledano, ima prednost pred stručnim zadaćama, jer je primarno *caritas* u milosrđu, a sekundarno je što iz toga postane predmet specifično za pomoć. Uzevši u obzir svojstva ljudske pomoći i njegove narušene društvene naravi, Bog zahtijeva da se čovjek izdigne, kao npr. kad sv. Pavao kaže: *Caritas Christi urget uns*, to jest: Ljubav Božja nas tjera (2 Kor 5, 14). Kršćane, zahvaćene Božjom ljubavlju tjera da budu milosrdni.¹²

d) Djela milosrđa¹³ su mjesta susreta s Isusom. Nikada i nigdje ne susrećemo konkretnog Krista kao u ljudima patnicima. U meditaciji i kod samog nadnaravnog iskustva iz kršćanskog kuta gledanja, to je najkonkretniji susret s Bogom. U prisposobi o Sudu Isus kaže: "Što ste učinili jednom od najmanjih, učinili ste meni" (Mt 25,40). U Isusu Kristu Bog se bezuvjetno solidarizirao sa svim ljudima koji radikalno pate. Isusovim dolaskom Bog ne lebdi nad svijetom, nego je u središtu patničkog svijeta. Protestantski teolog Moltmann¹⁴ teološki impresivno pokazuje kako je Bog u psihičkoj i fizičkoj Isusovoj patnji *supatio* sa svijetom i svima koji pate. Razumljivo je da su kršćani i kršćanske zajednice uvijek iznova na putu da bi služili ljudima patnicima i potrebnima. Bezuvjetno pomaganje bližnjega jest Božje služenje. Ali važno je imati na umu da za kršćane nije moguće (teološki) rastaviti služenje Kristu od služenja ljudima koji trpe. Psihološki gledano, pomoć mora vrijediti na prirodan način sasvim konkretno ljudima patnicima. Služenje se ne smije zloupotrijebiti.

Redovnički identitet fra Didaka Buntića i djelatna ljubav u postojećim društvenim prilikama

---

Uvijek su redovnici imali utjecaj na društvo u kojem su bili prisutni. Uvijek se od redovnika tražilo da jasnije prikažu svoj angažman u obnovi društva, podsjećajući ljude da smo narod života i za život.¹⁵ Redovnici su pozvani naviještati život u postojećem društvu u kojem se "kultura" smrti širi s različitim problemima koji su u svijetu prisutni. Sve je više siromaha, slabih i bolesnih.

12 A. Braun, u: Wiener, Josef/ Erharder, Helmut (ur.) *Diakonie der Gemeinde. Caritas in einer erneuerten Pastoral.* Österreichische Pastoraltagung 28.-30. Dezember 1977., Wien 1978., 21-28.

13 M. Gielen i K. Bopp, *Werke der Barmherzigkeit*, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder: Freiburg, Basel, Rom, Wien, 1994., 1098-1100.

14 Usp. P. Abel, *Miteinander leben und Hoffnung teilen*, Würzburg 1994., str. 8-28.

15 Usp. Ivan Pavao II., *Evangelium vitae. Evangelje života*, Enciklika, KS dokumenti 103, Zagreb 1995., br. 2, str. 6.

Raspoznavanje znakova vremena mora se provoditi u svjetlu evanđelja da bi se moglo odgovoriti na pitanja svih naraštaja o smislu sadašnjeg i budućeg života, upravo na to upućuje Sabor.¹⁶ Socijalna gibanja, koja su prisutna u našem društvu, ocrtavaju sve jasniju sliku podijeljenosti na dva bloka: siromašne i bogate. Što se očekuje od redovnika, koja je njihova uloga u društvu i kakav stav trebaju zauzeti? Kakav odgovor ponuditi potrebnima?

U redovničkim ustanovama apostolska i karitativna djelatnost spada u samu narav redovničkog života. Sveto služenje i djela ljubavi povjerila im je sama Crkva, da ih u njezino ime izvršavaju.¹⁷

Opredjeljenje za siromašne jedna je od ključnih točaka socijalnog učenja Crkve. Tko su siromasi? Biblijski pisci, govoreći o siromasima, upućuju na jasne kategorije: siročad, udovice, diskriminirane od sudova jer nemaju novca za parnicu, oni koji nemaju za hranu i odjeću, osobe koje su postale žrtve lihvara, slijepci i bogalji.

Danas ne možemo ograničavati siromaštvo na puku ekonomsku dimenziju ili samo dimenziju duhovnog siromaštva. Bitno je stoga identificirati siromaštvo samo u sebi. Polazeći od osobe, od njezina dostojanstva, i prava, s jedne strane, na samoostvarenje i obveze i, s druge, na razvoj cjelokupnog društva, siromasima se smatraju one osobe koje ne uspijevaju naći u samima sebi i u okružju u kojem žive sredstva za podmirivanje osnovnih životnih potreba: prehrana, obrazovanje, zdravlje, posao, obitelj, društveni angažman.¹⁸ Nezadovoljavanjem tih osnovnih čovjekovih potreba nastaje čitav niz posljedica: isključenost i potiskivanje na rub društva, nesigurnost, nedostatak slobode, potpuna ovisnost o okolini, nesposobnost sudjelovanja u društvenim i političkim odlukama... Zato je zadaća posvećenih osoba, po samoj biti njihove posvete, dizati glas protiv nepravdi koje se čine tolikim ljudima i založiti se za promicanje pravde na socijalnom području na kojem djeluju.¹⁹ Tako je evanđelje, za koje redovnici žive djelatno ako se živi prema Isusovoj preporuci: "Što god učinite jednome od ove najmanje braće, meni učinite" (Mt 25,40).

16 Usp. Pastoralna konstitucija, "Gaudium et spes" o Crkvi u suvremenom svijetu, u: *II. Vatikanski Koncil, Dokumenti*, KS Zagreb 1972., br. 4, str. 351.

17 Pastoralna konstitucija "*Perfecte caritatis*" o Crkvi u suvremenom svijetu, u: *II. Vatikanski Koncil, Dokumenti*, KS Zagreb 1972., str. 8.

18 Usp. G. Pasini, Opcija za siromašne: Zašto?, u: *Svesci*, br. 89-90 (1997.), str. 139.

19 Usp. Ivan Pavao II., *Vita consecrata*, KS Zagreb 1996., br. 82, str. 99.

Strukture kojima su redovnici određeni ne mogu današnjem čovjeku dati duhovno bogatstvo, nego karizma koju pojedinci svjedoče životom. Redovnici trebaju “izići” izvan zidova samostana i biti kvasac Božje prisutnosti u društvu. Od posvećenih osoba se traži obnovljeno i snažno evanđeosko svjedočanstvo samoodricanja i uzdržljivosti, osobito prema siromašnima, te da tako budu primjer onima koji su ravnodušni pred potrebama bližnjega.²⁰

Tradicionalnim oblicima siromaštva danas se pridružuju novi oblici, poput osamljenosti i izolacije koju osjećaju: starci, kronično i neizlječivo bolesni, hendikepirani, duševno oboljele osobe, iseljenici u uključivanju u novo društvo, napuštena djeca, oni kojima je uskraćeno dostojanstvo ljudske osobe, oni koji su izgubili smisao života, oboljeli od AIDS-a, ...

Redovnici – ako se opredijele za siromašne svoga vremena – mogu utjecati i na društvo, tj. na one mehanizme u društvu i gospodarstvu iz kojih nastaje siromaštvo. Enciklika pape Ivana Pavla II., *Socijalna skrb*, donosi: “Solidarnost nije osjećaj neke neodređene sućuti ili površnog ganuća zbog patnji tolikih ljudi, bliskih ili udaljenih. Naprotiv to je čvrsta i postojana odlučnost zauzeti se za opće dobro, to jest za dobro svih i svakoga, jer svi smo mi uistinu za sve odgovorni.”²¹

Potrebno je zalagati se za pravednu raspodjelu dobara, osobito u zemljama u razvoju.

Didakov identitet malog brata sv. Franje očitovao se upravo u snažnoj povezanosti nedjeljive cjeline redovnika i oca u konkretnim društvenim prilikama. Njegov identitet bila je upravo milosrdna ljubav za izgradnju civilizacije ljubavi. Djelotvornost te ljubavi očitovala se na mnogo načina. Neki od njih bit će opisani u nastavku ovoga rada.

Fra Didak Buntić, koji je živio u vremenu u kojem su se osjećale posljedice dugogodišnje turske vladavine u Hercegovini, što se očitovalo u krajnjem siromaštvu i bijedi te vrlo visokoj stopi nepismenosti stanovništva, živio je milosrđe na vrlo specifičan način, odgovarajući potrebama vremena. Znao je da su mladi budućnost u koju je vrijedno ulagati i da je pravo milosrđe za njega ako ulaže u njihovo obrazovanje. Za njega nije bilo milosrđe da im “upeca ribu” nego da im pokaže “kako se peca”, tj. ulagao je u njihovu izobrazbu na različite načine. Jedan od načina bio je i njegov izravan govor đacima da u njima probudi svijest i odgovornost za vrijednosti hercegovačkog naroda, a i za

20 Usp. *isto*, br. 90, str. 107.

21 Ivan Pavao II., *Sollicitudo rei socialis*, Enciklika, KS dokumenti 89, Zagreb 1998., br. 38, str. 61.

realnu situaciju u kojoj su se našli: *Nije siromaštvo ni naša kršna zemlja nama pokora, nego je to Božji blagoslov. Hoćete li igdje na svijetu naći kršniji, krepčijeg, zdravijeg i bistriji naroda nego što je naš hercegovački narod kome ne fali ništa drugo nego prosvjeta, naobrazba i dobar odgoj. I zato ste vi tu, moji mladi prijatelji, da taj manjak nadoknadite i odstranite. Ja sam ponosan i sretan, kad si predstavim ono doba, kad će toliko vrsnih, plemenitih, odgojenih, učenika i kreposnih mladića i nesebičnih radnika zaći u svoj narod te ga buditi na novi jošte neviđeni život.*²² Ove fra Didakove upravo očinske riječi upućuju na njegovu istinsku ljubav prema mladima toga vremena, ali zapravo i prema cijelom narodu, jer je svjestan da obrazovanjem i ulaganjem u mlade naraštaje najbolje pomaže narodu u Hercegovini i upravo kroz obrazovanje radi na smanjivanju konkretnih rizika siromaštva. Kad bi za vrijeme nastave vidio siromašnog seljaka, poučavao je srednjoškolce da uočavaju siromaštvo i bijedu i upućivao ih na njihovu odgovornost, da ti ljudi očekuju pomoć upravo od njih, te bi rekao: "Doklegod jednog jedinog u takvoj bijedi u našoj zemlji vidimo, nijedan od vas ne smije bezbrižno spavati."²³ Fra Didak nije samo dobro govorio mladim učenicima nego je uvijek i praktično pokazivao, organizirajući radne akcije i razvijajući kod učenika radne navike, a neprosvijećeno stanovništvo poučavao je hortikulturi, voćarstvu i vinogradarstvu te drugim aktivnostima.

Fra Didak je, primjerice, proveo prosvjetnu revoluciju u Hercegovini, radi iskorjenjivanja nepismenosti. Sam je vodio škole za opismenjivanje u okolici Širokog Brijega, a tvrdio je da je svatko u stanju drugoga naučiti ono što sam zna i da se narod mora što više privući i priučiti na što življe sudjelovanje u radu oko svoje vlastite izobrazbe i napretka. To su bili prvi uspjesi u borbi s nepismenošću toga kraja u to vrijeme. Mladež, posebice ženska, u pravom je značenju te riječi prisiljavala fratre, učitelje i učiteljice, da ih poučavaju po Didakovoj metodi. Nakon toga su se pismeni natjecali tko će od njih postati učitelj. Fra Didak je imenovao i nadzornike škola. Od 1910. do 1917. naučilo je čitati i pisati do 20.000 osoba, a između 1922. i 1943. naučilo je čitati i pisati još 10.000 osoba.²⁴

Njegova silna ljubav prema narodu vidi se i po riječima koje upućuje svojoj mlađoj subraći: *Ponesite u narod svjetlost i ljubav, on to treba, za tim čezne i vi mu to morate*

22 Andrija Nikić, *Fra Didak Buntić*, Mostar, 2004. str. 46.

23 Isto, str. 110.

24 www.didak.net (01. 08. 2008.)

*dati.*²⁵ Fra Didak kao redovnik shvaća svoju karizmatiku ulogu i življenje karizme u prepoznavanju znakova vremena. Redovnički duh i zadaću nastoji prilagoditi konkretnim potrebama naroda. Ono što narodu najviše treba je ljubav i prosvjećenost. Kako bi mogli u narod unositi prosvjećenost i ljubav, fra Didak je svjestan da u prvom redu to trebaju sami živjeti i biti autentični svjedoci Božjeg kraljevstva te im stoga ponavlja: *Naša otadžbina treba duhovnika, a ne lakoumnih i ispraznih redovnika.*²⁶ Ako redovnik na ispravan način shvati svoje zvanje i poslanje, tek tada će moći biti milosrdan i moći činiti dobro onima kojima je poslan.

Godine 1916. rat je prekinuo fra Didakovu prosvjetnu djelatnost koju je obavljao svim žarom. Krenuo je u spašavanje sirotinje. Pojavila se glad, uzroci koje su bili raznoliki. Najvažniji je bio rat, ali ga je pratila i rekvizicija, tj. prisilan otkup stoke od seljaka po najnižim cijenama, pa nedostatak radne snage, suša... Potaknut glađu i neimaštinom hercegovačkih Hrvata, fra Didak je otišao i u Beč, caru Karlu I. i zauzimao se za gladno hercegovačko stanovništvo. Među brojnim upozorenjima, zahtjevima i vapajima fra Didak je Sarkotiću napisao: "Kad je ovo ovako... vi nam pribavite nekoliko starih lađa, pa nas turite niz Jadransko more i prepustite neizvjesnoj sudbini za izbjeci ovoj groznoj smrti, koja nas sigurno čeka, i ja ću je osobno dijeliti... Morituri te salutant – pozdravljaju te umirući!" Tada su uistinu od gladi umirale desetine ljudi u pojedinim dijelovima Hercegovine, a stotinama, tisućama je prijetila ista sudbina. Slavonija je postala obećana zemlja. Tako je fra Didak u ratnom vihoru organizirao u Hrvatskoj sabiranje pomoći za gladne u Hercegovini, a djecu odvodio u sjevernu Hrvatsku i Slavoniju. Tamo ih je razmještao kod dobročinitelja, te je tako spasio oko 16.000 osoba. Tisuće Hrvata rasutih po slavonskim ravnicama i sad svjedoči o tome. Koliko je veliko to što je učinio fra Didak Buntić, dobro opisuje jedna izjava: "U tadašnjim uvjetima toliku djecu odvesti u Slavoniju i naći one koji će ih prihvatiti i za njih se brinuti graniči s biblijskim čudom mane u pustinji ili Isusovim čudesnim umnoženjem kruha da se nahrani gladno mnoštvo." Već 1918. godina je bila rodna i malo-pomalo stvarali su se uvjeti za povratak djece, što je i uslijedilo. Većina djece se vraća ujesen 1918., a ostatak 1919. I poslije 1919. nešto djece ostaje u Slavoniji zbog nedostatka uvjeta za povratak, bilo da su im oba roditelja umrla, bilo da su krajevi odakle su dolazili

25 Isto, str. 47.

26 Isto, str. 47.

bili pod okupacijom talijanske vojske, dok su neka djeca i sama htjela ostati kod svojih dobročinitelja.

Pred kraj života, 21. studenog 1921., fra Didak je morao braniti uzgajivače duhana. Ali sada kod nove vlasti. U svom prosvjedu i poruci uzgajivačima duhana, fra Didak najprije upozorava na razlike u otkupnim cijenama u Hercegovini, Dalmaciji i Srbiji, te između ostalog traži povišicu cijene duhana, ukidanje poreza na duhan i sl. Primjerice, njegov je zahtjev ovako glasio: "Tražimo da nam se dosadašnja svota za otkup duhana bar podvostruči, tj. da na kilogram duhana odpanu poprečno 2 krune. Ovaj naš zahtjev nije nipošto pretjeran, jer će nam se tek tada sudariti nadnica po 90 helera. Uvjereni smo, da tim država ne bi ništa štetovala, pače to bi joj u mnogom pogledu bilo od ne male koristi. Više bi se naime i bolje vrsti duhana dobivalo. Podigla bi se porezna snaga naroda. Nestalo bi kriomčarenja, i prenašanja najbolje vrsti našega duhana u Dalmaciju."²⁷ Fra Didak je znao da je to glavni izvor zarade za narod u Hercegovini i da treba biti potpora seljaku koji treba od toga prehraniti brojnu obitelj. Stoga se fra Didak kategorički zauzimao i ukazivao na nepravilnosti vezane uz otkup duhana.

Fra Didak je umro 1922. godine u Čitluku u 51. godini života. Baš je tog posljednjega dana bio ondje kako bi izrazio želju za izgradnjom brane u Čitlučkom polju.

Uz ovdje spomenute aktivnosti za dobrobit naroda iskazivao je svoju djelatnu ljubav i u drugim područjima gdje je pomoć bila nužna i borio se kod predstavnika vlasti – primjerice za isušenje i reguliranje polja, kako bi ih se pretvorilo u plodno zemljište budući da je Hercegovina oskudna obradivim površinama.

Stočarstvo je također jedna od primarnih aktivnosti kojima se bavilo stanovništvo. Porezi su bili veliki, a postojale su i zabrane vezane za ispašu. Tu je fra Didak također posredovao kod mjesnih vlasti da se dobije dozvola za ispašu na nekim mjestima, da se uspostavi vlasništvo, da se pri pošumljivanju uzme ispaša kao stvarna potreba naroda, da se dozvoli da šume izrastu itd.

Sljedeći važan zahtjev koji je fra Didak nastojao isposlovati bila je i izgradnja cesta, izgradnja i uspostava poštanskih i brzojavnih ureda itd.

Uz brigu za infrastrukturu Didak je doista uz dušobrižnika i odgojitelja, i socijalni radnik. To je moguće vidjeti u većem broju spisa upućenih Zemaljskoj vladi u Sarajevu. On piše 1920. godine: *Počesto puta žali se narod, da udovice te siročad, kao i invalidi našega kraja ne dobiva-*

ju mirovine, pa makar da su već od 2 godine i dulje predali molbe kod kotarskih ureda. Imao sam priliku, da se uvjerim kod više kotarskih ureda, da su vojni referenti, kojima je ova akcija dodijeljena u svim uredima, svoju dužnost savjesno vršili, molbe odmah kompletirali te dalje predlagali, ali do danas rješenja stranke dobile nijesu, ili i ako su dobili doznanu, to na onako male svote, da molioca više košta dolazak u grad radi podignuća nego što iznosi mirovina.

Neka se izvoli Visoka zemaljska vlada sjetiti, da jedan naš invalid teško ranjen eventualno bez noge, dobiva 22 kruna mjesečno mirovine, te mora radi podignuća ove svote često 50 i više km u čaršiju putovati. U Srbiji dobiva takav invalid 30 dinara mjesečno, što je također odveć malo, ali ipak ne ovako malo kao u nas.

Pa također mirovina udovica, koja iznosi 9 kruna mjesečno, preveć je malešna. Iz gornjih razloga pozivam Visoku zemaljsku vladu: 1. Da odredi udovama, siročadi te invalidima ove zemlje primjereni dodatak na skupoću, a invalidima, koji su teško ranjeni, da omogući ne samo na papiru nego uistinu, da se mogu ishraniti od svoje mirovine....²⁸

Ovo pismo oslikava u cijelosti tu zauzetost za prava obespravljenih, za koja se Didak zauzima. Socijalna davanja bila su samo simbolična i nisu odgovarala stvarnim potrebama korisnika tih prava. Zato se fra Didak zauzima upravo za te ugrožene skupine unutar hercegovačkog stanovništva: žene, samohrane majke, socijalno ugrožene obitelji i osobe s invalidnošću, koje su bile vrlo brojne nakon završetka rata. Fra Didak osjeća potrebe potrebitih i ne ostaje gluhi, nego je svjestan da se oni ne mogu boriti za svoja prava i da je tu nužna njegova pomoć te je upravo neumoran u brizi za svoj narod. Zbog svega što je učinio za njega, narod ga je opisivao pridjevima kao što su: otac Hercegovine, Mojsije, spasitelj sirotinje, naš otac i majka...²⁹

Djela milosrđa kao izvori kršćanskog djelovanja

Biblijski nauk o milosrđu izrazito je praktično orijentiran. Sve do apostolskih vremena sežu poticaji opisani konkretno u djelovanju milosrdne ljubavi. Oni su opisani u Posljednjem sudu (Mt. 25, 34-40). Milosrđe je konkretni izraz vjere i ljubavi. Ljudsko milosrđe zaziva Božje milosrđe na vlastiti život. Tjelesna djela milosrđa su obično

²⁸ A. Nikić, *Fra Didakova skrb*, str. 71.

²⁹ www.didak.net (22. 08. 2008.)

poznatija negoli duhovna djela milosrđa. Također imaju jedinstvenu tradiciju posebno služeće ljubavi u prvoj praksi Crkve. Njihova je važnost bila velika i za vrijeme fra Didaka Buntića i uvijek, očito, aktualna. Još u srednjem vijeku obrađena su ovim redom: *visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo i condo*.³⁰ Danas nalazimo tjelesna djela milosrđa u ovome obliku koji želim samo ukratko i kod fra Didaka Buntića navesti:

1. Gladna nahraniti – seljačke zadruge, duhan, stočarstvo, vinogradarstvo, ceste, pučke kuhinje, voćarstvo, pčelarstvo, nabavljanje žita, organiziranje i zbrinjavanje djece.
2. Žedna napojiti – organiziranje i zbrinjavanje djece, puka, fratara, vojnika, izgradnja vodovoda.
3. Siromaha odjenuti – odijevao je sve skupine, od djece do starijih osoba.
4. Putnika primiti – zbrinjavanje djece, gladnih i vojnika.
5. Bolesna i utamničenika pohoditi – gladno i iznemoglo stanovništvo, osobito u ratu, vojnici.
6. Zarobljenike i prognanike (izbjeglice) pomagati – vojsku, zbrinjavanje gladnih.
7. Mrtve pokopati – svoj puk, sirotinju, vojsku.

Analiziramo li svaki od oblika tjelesnih djela milosrđa, moguće ih je kod fra Didaka Buntića pronaći. Moguće je konstatirati da je njegov cijeli život bio upravo djelatna milosrdna ljubav. Sve njegove aktivnosti u svakodnevici temeljile su se na tjelesnim djelima milosrđa. U svim prilikama fra Didak je konkretan i misli na potrebe stanovništva u svojoj okolini, tako i svom provincijalu prije njegova samog odlaska na Sabor piše: *...O svim ovim potrebama mislim da ste dovoljno informirani, a ako što treba ja ću Vas služiti. Napose što se tiče duhana neka se istakne kako se naš narod četimice seli u Ameriku tako ako se ne bi povisila odkupna tarifa duhana i tim bar kukavna zarada pružila našem narodu da ćemo domalo ostati bez radni sila da će se napustiti i sama sadnja jer tko će o njem raditi ako rađeni-ci budu prisiljeni ostavljati ne samo rad nego i samu svoju postojbinu*.³¹ Fra Didak očinski brine za narod i njegove potrebe te se hrabro i odlučno za njega zauzima kako kod vlastitog poglavara tako kod državnih i crkvenih vlasti, što

30 K. Bopp, Werke der Barmherzigkeit, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder: Freiburg, Basel, Rom, Wien, 2001., X., 1099-1100.

31 A. Nikić, *Fra Didak Buntić*, str. 146.

smo već prije imali prilike spomenuti. Njemu je uvijek i u svemu na pameti opće dobro njegova naroda.

Osim tjelesnih djela milosrđa postoje i **duhovna djela milosrđa**, koja također imaju vrijednost i važnost, jer čovjek nema samo tijelo nego i dušu, koja je često gladna i žedna, i trpi i pati na jedan ili na drugi način. U srednjem vijeku su ovako obrađeni: *console, carpe, doce, sola, remitte, fer i ora*.³² Promotrit ćemo ukratko duhovna djela milosrđa kako ih nalazimo u djelovanju lika fra Didaka Buntića:

1. Neodlučna savjetovati – odgojitelj i predavač, ispovjednik, propovjednik.
2. Neuka poučiti – zauzimanje za gimnaziju u Širokom Brijegu, predavač, provincijal, Didakova metoda opismenjivanja stanovništva.
3. Grešnika ukoriti – ispovjednik, odgojitelj, provincijal.
4. Žalosna i nevoljna utješiti – fratar, svećenik, odgojitelj, provincijal, duhovni otac i brat naroda, duhovni otac gladnoj djeci.
5. Uvreda oprostiti – crkvenim i državnim vlastima, subraći fratrima.
6. Nepravdu strpljivo podnositi – od strane vlasti prema svome narodu, glad, siromaštvo.
7. Za žive i mrtve Boga moliti – kao fratar i svećenik.

Sva bi ova područja mogla biti detaljna analiza života i djela fra Didaka Buntića jer su bila dio njegove osobnosti. Ovdje smo se samo ukratko osvrnuli, primijenivši na svako duhovno djelo milosrđa njegovo djelovanje. Sve nas to upućuje na njegovo autentično življenje svoga identiteta kao redovnika, svećenika i čovjeka. Kao ilustraciju navedenog navodimo samo jedan primjer kako fra Didak nepravdu strpljivo podnosi, ali i ukazuje mjerodavnima na nju. Tako piše pismo poglavaru Zemaljske vlade u Sarajevu 1917. godine: *...Ali vajme meni o čemu ja pišem i čime li Vašoj preuzvišenosti dosađujem na očigled ove goleme i posvemašnje propasti našega bijednog i siromašnog naroda. Srce mi se cijepa, preuzvišeni gospodine, gledajući svojim vlastitim očima ove nemile prizore, ove bijede i nijeme od gladi, slabosti i u spodobi ljudskoj, a da im ni odakle pomoći nema. Klonuli starci, iznemogle žene, obamrla djeca čekaju po više dana na onaj kilogram žita i ne dobivaju ga, nego se teturaju po kućama. Pojeli su davno i sjeme, pojeli onog živog ajvana,*

32 K. Bopp, Werke der Barmherzigkeit, u: *Lexikon für Theologie und Kirche*, Herder: Freiburg, Basel, Rom, Wien, 2001., X., 1099-1100.

povrće, korjenje i zelenu travu. I šta sad? Uzdat se valja u aprovizaciju? Evo šta možemo od nje očekivati i kako se u nju možemo pouzdati: Bilo nam je reklo da ćemo na mjesec i na glavu dobivati po 6 kg. žita (točno jedna trećina normalnoga). E pa dobro, pomislimo, i ako težak, komu je hljeb glavna i skoro jedina hrana – ne može raditi, moći će barem živ ostati. A što vidimo?...³³ Ovakve primjere mogli bismo nizati jer ih je bilo beskonačno u fra Didakovoj svakodnevici. Često je morao imati mnogo strpljivosti s nepravdama prema svom narodu, koje je osjećao ali ih nije ostao pasivno promatrati, već je bio aktivan i ukazivao na njih mjerodavnim vlastima, o čemu svjedoči i ovaj citat. To je moglo samo očinsko srce Didakovo, koje je poznavalo bilo i potrebe svoga naroda te bilo ispunjeno milosrdnom ljubavi.

ZAKLJUČAK

Kristov poziv na milosrdnu ljubav i činjenje djela milosrda poziv je i zadatak svakog kršćanina. Njegov poziv i put vrlo je jasan i konkretan. To je smjernica ponašanja i djelovanja i Bogu posvećenih osoba u Crkvi, izražena u različitim karizmama redovničkih zajednica. Fra Didak Buntić živio je tu karizmu kao čovjek, franjevac i svećenik u različitim ulogama i pozivima koje je u životu imao. Sve te uloge mogle su se svesti na jednu, koju je i sam narod kojemu je služio prepoznao u riječi “Naš Mojsije”. Fra Didakovo poslanje bilo je bez sumnje karizmatско poslanje za Crkvu i društvo u teškim prilikama u kojima je narod živio osjećajući posljedice stoljetne turske vladavine, a i u ratnom vihoru I. svjetskog rata i poratnog razdoblja.

Tako se fra Didak Buntić očituje u djelatnoj ljubavi na razne načine brinući za konkretne potrebe stanovništva i franjevačke zajednice. Njegov franjevački lik izražen je skladnošću njegove vjere i intenzivnog duhovnog života na koji potiče i svoju subraću u zajednici te na osobit način mlade kandidate koji su prepoznali franjevačku karizmu kao vlastiti poziv. Naglašava im važnost ljubavi prema Bogu i zajednici, koju je i sam svojim djelima svjedočio. Druga važna dimenzija jest očitovanje njegove djelatne ljubavi prema čovjeku u potrebi. Fra Didak je vrlo jasno prepoznao potrebe toga vremena i na njih odgovarao kao redovnik i duhovni otac svoga naroda, što mnogo kasnije navodi Ivan Pavao II. kad piše o posvećenom životu: “U posvećenom životu redovnika Crkva nalazi novi polet i

snagu naviještanja evanđelja cijelom svijetu. Potreban je, naime, netko tko će predstaviti očinsko božansko lice i majčinsko lice Crkve, tko će se odreći vlastitog života da bi drugi imali život i nadu.”³⁴ Tako Didakova konkretna djelatna ljubav osluškujе potrebe i bilo naroda i očitujе se na različite načine: opismenjivanje mladih i stanovništva, skrb za siromašne, poučavanje u domaćinstvu, vinogradarstvu, voćarstvu, briga za izgradnju infrastrukture u zajednici, od vodovoda, cesta, pošte itd., do izgradnje crkve u Širokom Brijegu.

Brine za djecu organiziravši njihovo preživljavanje u Slavoniji, a bori se za opstanak svoga naroda u Hercegovini, osiguravajući mu egzistenciju putem uzgoja i trgovine duhanom kako ne bi bili prisiljeni na ekonomske migracije i odlazak u prekomorske zemlje.

Fra Didakova djelatna ljubav bila je pronicava, suvremena, ljubav koja izgrađuje i gradi civilizaciju ljubavi. On nastoji prepoznati znakove vremena u tom povijesnom trenutku za svoj narod i svoju franjevačku zajednicu i na njih odgovara različitim oblicima djelovanja, ovisno o prepoznatoj potrebi.

LITERATURA I IZVORI

ABEL, P. (1994.), *Miteinander leben und Hoffnung teilen*, Würzburg.

BENEDICT XVI. (2006.), *Deus caritas est*, Zagreb.

COENEN, L. (ur.) (1972.), *Theologisches Begriffslexikon zum Neuen Testament*, Wuppertal.

Franjevački vjesnik, Sarajevo, 1932.

IVAN PAVAO II. (1979.), *Redemptor hominis*, Zagreb.

IVAN PAVAO II. (1996.), *Vita consecrata*, Zagreb.

Lexikon für Theologie und Kirche, II (1994.), Herder: Freiburg, Basel, Rom, Wien.

Lexikon für Theologie und Kirche, X (2001.), Herder: Freiburg, Basel, Rom, Wien.

NIKIĆ, A. (2004.), *Fra Didak Buntić – hrvatski i crkveni velikan*, Mostar.

---

34 Ivan Pavao II., *Vita consecrata*, KS Zagreb 1996., br. 105.

NIKIĆ, A. (2000.), *Fra Didakova skrb za Hercegovinu*, Mostar.

PASINI, G. (1997.), Opcija za siromašne: zašto?, *Svesci*, br. 89-90.

WIENER, J., ERHARTER, H. (ur.) (1978.), *Diakonie der Gemeinde. Caritas in einer erneuerten Pastoral*. Österreichische Pastoraltagung 28.-30. Dezember 1977., Wien.